

Siniša Vuković
Split

OVAPNJENJE PROŠLOG

Zvezdana Čagalj: *ŠTORIJE O ŽIVOTU*
Napredak, Split, 2005.

Vrlo razvedeno stablo suvremene dijalektalne poezije, napose čakavske, dobilo je još jedan pup; pupoljak, iz kojega će, vjerujemo, razviti se nova grana, novo stablo, s novim plodovima za čakavske sladokusce i poštovatelje riječi *po domaću*.

Govora je ovdje o zbirci pjesama programatskog naslova, *Štorije o životu*, autorice Zvezdane Čagalj, koja se nakon prošlogodišnjeg izdavačkog projekta – sedmoknjižja pjesama, igrokaza i priča za djecu u izdanju Medicinske knjige iz Zagreba – široj javnosti predstavlja i kao čakavska poetesa.

Logično, slijedeći programatsku etiketiranost iz naslovne sintagme, Zvezdana je Čagalj hotila evidentirati neke razloge bivših navika, što ponajčešće ima rezultirati dokumentarnošću i deskriptivnošću, ima rezultirati težnjom k definiciji prošlog svijeta, ovapnjenju prošlog, fiksiranju umrlog. Zato ona vješto ekvilibrira komparirajući sfere fizičkog, taktilnog i sfere duhovnog, nedodirljivog i nevidljivog, ali osjetljivog, ali ćutilnog. Nemoguće je zaobići savjet bake ili djeda, dodir nekog starog rekvizita koji miriše starinom i koji tu istu starinu čini vrednijom i važnijom, poželjnijom i potrebnijom.

Upravo pokojna desetljeća (da slučajno ne pretjeramo kazavši, možda, stoljeća) vrlo intenzivnim mirisom predstavljena su nam atmosferom u pjesmi *Bija je dida*: “Katriga drvena, stara,/ Utori topli i duboki,/ Ginja se naprid, natrag,/ Trzaji ni uski, ni široki./ Taman.// Prazan kušin di se sidi,/ Išporkan naslon za stavit glavu,/ I pitura na njon pomalo blidi./ Na tavanu stoji u didovu slavu./ Zauvik.” Ne bez patetike i plača, žaljenja i nostalgije, Zvezdana je Čagalj svoj mar i bavljenje revitalizacijom duha pradjedova, najeksplicitnije publici dostavila u apoteozni pjesme *Spominjanja*: “Ma nima više kužine stare,/ Crni je kamen izravna zemju,/ Ni stine nima, ma ni ni važno,/ Sad više ne bi vajala ničemu.// A postole zemjave i mašklin o blata,/ Ka svidoci ča zauvik muče,/ Uz cimentne zidove i rastova vrata,/ Sićaju blido na ono jučer.” Evokacija starog, ne izgubljenog ali da zametnutog, ne zaboravljenog ali da zanemarenog, vidjet ćemo i u pjesmama koje su – kao što to radi Luko Paljetak – usmjerene na detalj, na predmet, na sitnicu. Kao plod takvog nastojanja nastale su pjesme *Pot* i *Žmul*, *Krtočić* i *Bukara*, ali i mnoge druge.

Na tragu takve ikonografije, nadovezuje se tema mediteranizma, bez koje, zacijelo, prava čakavska poezija ne bi ni bila uvjerljiva. Pregršt simbola i timbara sredozemne, napose jadranske provenijencije, ukotvljava ovaj opus u srčiku podneblja Poljica, prostora negdašnje Poljičke Republike, odnosno toposa koji je hrvatsku književnost počastio imenima kao što su Jure Kaštelan, Josip Pupačić, Nikola Milićević, Drago Ivanišević ili najmlađi među njima: Anđelko Novaković. Svi već preminuli velikani pera i pisane riječi, a svi živo i aktivno uključeni u mozaik domaće nam literature, bez čijih bi doprinosa spomenuti mozaik bio poput nedovršene simfonije, iskidane knjige ili antičkog zemljom i kamenjem prekrivenog torza. Stoga nam je zateći u ovom pjesništvu, u pjesništvu Zvezdane Čagalj, i maslinu kao stup i kao simbol, ali i more kao zavjesu i pokrov. Naravno, tu su i ribari, i ribari ljudi tu su; tu su i lavanda i brnista, a ni krik galeba ne nedostaje. U svakom slučaju, dovoljno razloga za ugodno broditu po morju ove poezije, nadahnute zavičajnim motivima i temama iz djetinjstva. Svojev djetinjstva i djetinjstva svojih najbližih, mahom starijih.

Sfera duhovnog, koju smo maločas dotaknuli, ne znači u pjesnikovanju Zvezdane Čagalj apriorno molitvenu iliti kontemplativnu notu. Njezin lirski subjekt počiva u ljubavnijem arealu, u dimenziji koja je, rekosmo, nedodirljiva i neopipljiva, ali je zato osjetilna i emotivno dohvatljiva. A da bi istaknula potrebu za ljubavlju i potaknula njezinu apostrofiraniju upečatljivost, autorica se služi sistemom grča i sistemom šoka. Ona se, naime – uvlačeći ljubav u svoje stihove – neće libiti upotrijebiti jaču riječ, jaču afirmaciju, jači izraz, nego će, sasvim suprotno, oštrom metaforikom usmjeriti pomnju štilca na predmet i objekt svojega pjevanja. U ovom slučaju, konkretno, na ljubav. Neke od definicija ljubavi, po Zvezdani Čagalj, izgledat će: “Jubav je ka škrapa,/ Ča te više bode/ Ostricaman stina/ To bi žešće tija/ Istin puten ić”; ili: “Jubav je ka munja,/ Ni ne trepneš okon/ Već toplina njena/ Doleti za ticon”; ili: “Jubav je ka nebo/ Ča te svon širionon,/ Čim otvori oči,/ Sa svi strana gleda”; ili: “Jubav je ka drača/ Ča u srcu svomen/ Đelozasto drće/ Čuvajući cvit”; ili: “Ma, jubav je ka slipac,/ Ča lošije vidi/ To sve više srlja/ I vodi te puten/ Di baš ona oće” (*A di češ sad, a?*). Ovdje se vidi kako pjesnikinja koketira s različitim afektivnim stanjima, te se snažnijom i umjerenijom formulacijom okreće oko osi teme koja je zaokuplja. Pored toga, i šesteroački impuls podgrijava dinamiku versifikacije, bližeći istu diskursu usmene poezije: imobiliziranije u sjećanjima, negoli, pak, na papiru. Povremena slogovna nedisciplina – kad lomi šesteroačku strukturu petercem ili sedmercem – ne usporava razvijanje pjesme, dapače, podaje joj svježinu u ritmu i nov oblik gipkosti.

Zaključujući, knjiga *Štorije o životu* dopadljiv je lirski brevijar, koji u sebi poput škrinje čuva i štiti vrijedni opismenjeni sadržaj minulih vremena, a autoricu svrstava u red istaknutijih čakavskih demijurga, koji slovom i riječju kane u dijalektalnom rodeu pripitomiti čakavskog Pegaza.

Neka ova *štorija* postane *ištorija*.